

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:48
sssjournal.com

pp.6032-6045
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 10/09/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 27/10/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 27.10.2019

KABÛLÎ MUSTAFA EFENDİ TÜRBESİ KORUMA VE YENİLEME PROJESİ

CONSERVATION AND RENOVATION PROJECT OF KABÛLÎ MUSTAFA EFENDİ TOMB

Dr. Öğr. Üyesi. İsmet OSMANOĞLU

Trakya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Edirne/TÜRKİYE

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8971-2933>

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1840>

Reference : Osmanoğlu, İ. (2019). "Kabûlî Mustafa Efendi Türbesi Koruma ve Yenileme Projesi", International Social Sciences Studies Journal, 5(48): 6032-6045.

ÖZ

Onsekizinci yüzyılda İstanbul üzerinden Edirne'ye ulaşan Rifai'liğin temsilcilerinden olan Kabûlî Mustafa Efendi'nin tekkesinin yirminci yüzyılın başında yıkıldığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle Kabûlî Mustafa Efendi'nin hayatına ve çalışmalarına dönem kaynaklardan hareketle kısaca değinilecektir. Kabûlî Mustafa Efendi'nin tekkeye dönüştürülen evinden kalan tek bölüm ise muhdes duvarlarla ve niteliksiz yapılarla çevrilmiş bulunan türbesidir. Bu makale makale, mevcut türbe'nin o dönemin özgün kimliğine uygun biçimde korunması ve nitelikli hale getirilmesi için hazırlanan proje ve uygulama sürecine ilişkin bilgileri aktaracaktır. Ayrıca tekke'den kalan tek özgün parça olan kabir şahide taşının restorasyonu amacıyla hazırlanan koruma projesinin içeriğini de aktarmayı amaç edinmiştir.

Anahtar kelimeler: Edirne, Kabûlî Mustafa Efendi, Tekke, Koruma, Yenileme, Restorasyon

ABSTRACT

It is understood that the dervish lodge of Kabûlî Mustafa Efendi, who was one of the representatives of the Rifai cult, who reached Edirne via İstanbul in the eighteenth century, was destroyed in the early twentieth century. In this study, firstly, the life and works of Kabûlî Mustafa Efendi will be briefly touched on the basis of period sources. The only remaining part of the house of Kabûlî Mustafa Efendi is the tomb, which is surrounded by muhdes walls and unqualified buildings. This article will provide information about the project and implementation process prepared for the preservation and qualified of the existing tomb in accordance with the original identity of the period. It also aims to convey the contents of the conservation project prepared for the restoration of the grave witness stone, the only original piece remaining from the dervish lodge.

Keywords: Edirne, Kabûlî Mustafa Efendi, Dervish Lodge, Conservation, Renovation, Restoration

1. GİRİŞ

Onyedinci yüzyılda doğduğu tahmin edilen 1829 yılında Edirne'de vefat eden Rifai Şeyhi, şair ve hattat Kabûlî Mustafa Efendi'nin günümüzde tümüyle yok olmuş olan tekkesinin eki olarak kaldığı anlaşılan Edirne, merkez Meydan mahallesi 710 ada 10 parselde yer alan ve mülkiyeti Kabûlî Baba Vakfı'na ait olan kabri, Edirne Müzesi Müdürlüğü'nün 2013 yılında hazırladığı rapor ve Edirne Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün girişimleriyle (EİKTİM, 2013) Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca 2014/1536 sayılı kurul kararıyla tescil edilmiştir koruma grubu ise 1 olarak belirlenmiştir (EKVKBM, 2014). Yapılan bu işlemleri takiben mevcut alanın düzenlenmesi ve kabrin restorasyonu için koruma-yenileme projesi hazırlanması hususunda Edirne Valiliği tarafından Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden talep edilmiştir. Proje Mimarlık Fakültesi Döner Sermayesinin işbirliğiyle Öğretim Üyesi İsmet Osmanoğlu tarafından kamusal hizmet kapsamında karşılıksız (meccanen) olarak yapılmıştır. Yapılan yerinde tespit ve arşiv çalışmaları sonucunda alanda Kabûlî Mustafa Efendi'nin şahide taşı ve kabrin muhdes duvarlarla çevrili sınırları dışında özgün veri ve bulguya ulaşılamadığı anlaşılmıştır. Nedeniyle alanda kazı yapılması ve kazı sonucunda çıkacak bulgulara göre projenin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan ön projeye ilişkin kararlar Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce

koruma kuruluna iletilerek görüş istenmiştir. Koruma kurulunun 2015/2475 sayılı kararına istinaden (EKVKBM, 2015) Edirne Müzesi Müdürlüğünce alanda kazı yapılmış ancak Kabûlî Mustafa Efendi'nin kabri dışında başka bir kabre veya bulguya ulaşılamamıştır (EMM, 2015). Bu gelişmeler esnasında mevcut kabrin bulunduğu parselin bitişiğinde bulunan ve tekkenin alanına dahil olduğu anlaşılan 710 ada 11 numaralı parselin de satın alınarak projeye dahil edilmesi hususunda Edirne Valiliği bilgilendirilmiştir (Şekil 2). Edirne Valiliği'nin girişimleriyle ilgili parsel Edirne Çevre Koruma Vakfı tarafından satın alınarak üzerindeki tek katlı muhdes yapı yıktırılmış ve bu gelişme doğrultusunda her iki parseli kapsayacak biçimde bir koruma yenileme projesi hazırlanarak Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğüne vasıtasıyla Koruma Kurulu'nun onayına sunulmuştur. Koruma Kurulu'nun 2016/3052 sayılı kararıyla projenin uygun görülmesini (EKVKBM, 2016) takiben Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğünce uygulama çalışmaları başlatılmış ve 2018 yılı itibariyle tamamlanmıştır.

2. KABÛLÎ MUSTAFA EFENDİ VE TEKKESİ

Doğum tarihi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamayan Kabûlî Mustafa Efendi'nin doğum yerinin Edirne olduğu bildirilmektedir (Kırboğa, C. I., 1974:226). Edirne'nin Ruslar tarafından işgal edildiği sırada 1829 yılında vefat ettiğine dair bilgilerin yanı sıra (Peremeci, 1940:279), H.1240/1824-1825 yılında vefat ettiğini bildiren kayıtlar da bulunmakla birlikte (Osmânzâde Hüseyin Vassâf, C. I: 262), kabrindeki şahide taşı üzerindeki metne göre vefat tarihi H.1244/M.1828-29 yılıdır (Şekil, 1,7,14). Ahmet Badi Efendi'de Kabûlî Mustafa Efendi'nin H.1244/M.1828-29'de vefat ettiğini ve kendi dergâhına defnolunduğunu ifade etmektedir (C.2-2:1824).

Kabûlî Mustafa Efendi Edirne Mahkemesinde katiplik yapmış (Osmânzâde Hüseyin Vassâf, C. I: 262; Tosyavîzâde, 2013; Ahmet Badi, C.1-2:681) ancak ilerleyen süreçte mesleğini bırakarak, Rifâî tarikatına intisap etmiştir (Ahmet Badi, C.2-2:1824). Kabûlî Mustafa Efendi, Basra'dan H.1149/M.1737'de Edirne'ye gelen Rifâî Şeyhi Ali eş-Şeybâ'nın halifesi olan ve aynı zamanda Hasan Sezâyî-i Gülşenî'nin sohbetlerine de katılmış bulunan (Muradiye Mahallesi, Tekke Sokağındaki) Rifâî Dergâhı şerifi banisi ve şeyhi İbrahim (Ecel) Bin Ali Yazıcı'ya (ö.H.1192/M.1778) intisap etmiştir (Ahmet Badi, C. 2-2:1486, 1584, 1824). Şeyhinin vefatından sonra ise şeyhinin halifelerinden olup Cısr-i Ergene (Uzunköprü)'de bulunan Müftîzâde Sa'deddîn Efendi'den eğitim ve terbiye görerek icazet/hilâfet almıştır (Ahmet Badi, C. 2-2:1824). Herkese gülyüz gösterdiği ve olduğu gibi kabul edip güzel muamele ettiği, kötülükleri düzeltip nasihat yoluna gittiği için Kabûlî mahlasını aldığı belirtilmektedir (Peremeci, 1940:279-280; Seçkin, 1971:18-19),

Kaynaklarda Hazînedâr Sinân Bey Mahallesinde Kabûlî Baba Sokağı, 6 numaradaki evine H.1231/M.1815-1816 tarihinde bir semahane ekleyerek Rifâî Tekkesi'ne dönüştürdüğü belirtilmekte olup, günümüze ulaşmayan bu tekkenin ait özgün kitabesinde yer alan H. 1231 tarih kaydı bu savın doğruluğunu teyit etmektedir (Ahmet Badi, C. 1-1, 2-2:174-175, 1824). Kabûlî Mustafa Efendi'nin Rifâî tarikatına intisap ederek kendi evini dergâh haline getirdiği ve evinde bir kütüphane kurduğu diğer kaynaklardan da anlaşılmaktadır (Tosyavîzâde, 2013; Meriç, 2013).

Kabûlî Mustafa Efendi şair ve hattat olup (Osmânzâde Hüseyin Vassâf, C. I: 262) çok sayıda eser istinsah ederek (Tosyavîzâde, 2013; Peremeci, 1940:279-280) bunları tekke kütüphanesine bağışlamıştır. Eserlerinin ikiyüz yetmiş üç cilt olduğu, yanı sıra Rûhu'l-beyân tefsîr-i şerîf'ini de yazdığı bildirilmekteyse de (Ahmet Badi, C.2-2:1584,1825) tekke kütüphanesi 1877-78 yılında meydana gelen ve 93 harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus savaşı sonucunda 1295/1878'de Edirne'nin işgali esnasında yağmalanmış ve zayı olmuştur. Tekkenin giriş kapısı üzerindeki 6 satırdan oluşan özgün kitabe şu şekildedir (Ahmet Badi, C.1-1:174);

Tarih Şeyh Kabûlî Mustafa ki bende-i âl-i resûl
Bâ-işâret mürşid-i râh-ı sedâd dil-i sevâd
Seyyid Ahmed-i Rufâî aşkına bu tekyeyi
Eyledi bennâ ki nâmı tâ kıyâmet ola yâd
Söyledi tarih-i tâmmın savb-ı Hakk'dan mülhimân
Bâb-ı vaslın eyledi Hakk âşıkân için küşâd 1231

Kabûlî Dergâh-ı şerîfi zaman içerisinde harap duruma düşmüş, İkinci Ordu-yı Hümâyûn müşîri vekili Mahmûd Hamdi Paşa tarafından yapılan arz ile II. Abdülhamid Han tarafından tarihinde onarım

yaptırılmış, onarım kitabesi de Ahmet Badi Efendi tarafından yazılmış ve 18 Rebiulevvel 1311 H Perşembe (M.1892) resmi açılışı (küşâdı) yapılmış olup kitabe metni aşağıdaki gibidir (Ahmet Badi, C.1-1:175);

Tarih Ebü'l-hayrât muhyî-i bilâd Abdülhamîd Hân kim
 Cihânı eyledi mimâr-ı lutfu ser-te-ser ihyâ
 Ez-ân-cümle bu dergâh-ı şerîf olmuş idi vîrân
 Esâsından o şâhenşâh-ı dîndâr eyledi inşâ
 Rufâî Seyyid Ahmed rûh-ı pâkin kıldı çün hoşnûd
 O şâhın da muîni evliyauallah ola her câh
 Binâ-yı dil-keşi hadd-i hitâma vâsıl oldukda
 İki mısrayla Bâdî düştü bir tarih-i şevk-efzâ
 Gece gündüz deme cehd eyle dergâh-ı Kabûlide
 Niyâzın der isen Bâdâ kabul ey tâlib-i Mevlâ 1311

Tarih-i diğêr Küşâdında düşürdü bendesi Bâdî de bir tarih
 Güzel dergâh-ı vâlâ yaptı şâhenşâh-ı mülk-ârâ"

Cumhuriyet döneminde Vakıflar Umum Müdürlüğüne 27.03.1930 tarih ve 218 numaralı kararla satılığa çıkarılan tekke, 17.04.1930 tarih ve 232 numaralı kararla Hasan oğlu Topal Mehmed isimli şahsa 66 liraya satılmıştır (Meriç, 2013). Edirne Merkez, Meydan Mahallesi, Kabûlî Baba Sokak'ta bulunan ve içerisinde Kabûlî Mustafa Efendi'nin kabrinin de (hazire) yer aldığı tekkenin bir kısmı 1961 yılında Kabûlî Baba Vakfı adına tapuya işlenmiş olup, Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde dir. Günümüzde yalnızca içerisinde Kabûlî Mustafa Efendi'nin kabrinin bulunduğu (hazire) kısmı kalan tekke Edirne Merkez, Meydan Mahallesi, Kabûlî Baba Sokak, pafta 120, ada 710, parsel 10'da yer almakta ve 72.66 m2 alana sahiptir (Şekil, 2-6) (VGM, 2015). Ahmet Badi Efendi'de Kabûlî Dergâh-ı şerîfi'nin Hazînedâr Sinân Bey Mahallesi de Kabûlî Baba Sokağında altıncı numarada bulunduğu na değinerek yapının bulunduğu konumu doğrulamaktadır (C.1-1:174).

Kâbûlî Mustafa Efendi'nin evi iken Rifâî Tekkesi, kütüphane ve türbe haline dönüştüğü bilinen tekkeden günümüze sadece Kâbûlî Mustafa Efendi'nin kabrine ait şahide taşının da bulunduğu türbe/hazire kısmı ulaşmıştır. Alanda özgün bulgu olarak kalmış olan beyaz mermerden şahide şahide taşının başlığındaki kitabesi okunabilmektedir. Kitabe'de Sıdkî Efendi'nin yazdığı şu beyitler bulunmaktadır (Şekil, 1,7);

Hazret-i Kutbu'z zamâni Şeyh Kâbûlî Mustafa
 Âlem-i ukbâ'ya azm etdi bulup kurb-ı Hudâ
 Hakka irşâd eyledi asrında nice münkiri
 Çünkü şimdi ma'nevi irşâd eder subh u mesâ
 Nuh felek imdâd edip Sıdkî dedi târih-i tam
 Ârifân'ın Kâ'besidir bu makâm-ı bi-riyâ 1244

Şahide taşındaki tarihe göre Kâbûlî Mustafa Efendi'nin 1244/M.1828-29 yılında vefat ettiği ve dergâhın kabristanına defin olunduğu anlaşılmaktadır.

3. KABÛLÎ MUSTAFA EFENDİ TÜRBESİ KORUMA VE YENİLEME PROJESİ

Günümüzde tümüyle ortadan kalktığı için mimarisine ait herhangi bir bulguya rastlanmayan tekkeden geriye kalan türbe (hazire) kısmının bilimsel bir restorasyonunun yapılabilmesine olanak sağlayacak, bilgi, belge ve bulguya erişilememiştir (Şekil, 2-6). Ancak burada türbeden söz etmek yerine bütünüyle bir tekkeden ve onun bir parçası olarak türbe (hazire)'den bahsetmek uygun olacaktır. Dolayısıyla tekke olmadan tek başına türbe (hazire) kısmına ait restitüsyonun ne olduğuna dair bir fikir ortaya koymak da uygun olmayacaktır. Ayrıca buna ulaşmamızı sağlayacak yeterli belge ve bulguya da rastlanmamıştır.

Kabûlî Mustafa Efendi'nin kabrinin olduğu alanda Edirne Müze Müdürlüğüne yapılan kazı çalışması sonucunda, Kâbûlî Mustafa Efendi Kabri dışında herhangi bir mezar (gömü) olmadığı tespit edilmiştir (EMM, 2015). Kabûlî Efendi'nin şahide taşı dışında alanda başka kabir taşı da bulunmamaktadır (Şekil 1-

6). Kabre komşu olan 3 numaralı evin sahibinden edinilen bilgiye göre, tekkenin bulunduğu alanda Kabûlî Efendi dahil toplam 7 kabir bulunduğu belirtilmekte ise de Edirne Müze Müdürlüğünce yapılan kazı çalışması sonucunda Kâbûlî Mustafa Efendi Kabri dışında herhangi bir mezar olmadığı ortaya çıkmıştır. Kabrin Kâbûlî Baba sokağı yönündeki muhdes duvarın ise kabre bitişik olan evin sahibesi olup şu an hayatta olmayan hayırsever bir hanım tarafından muvakkaten yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 3,4,6). Edirne Müzesi Müdürlüğü denetiminde 2015 yılında alanda yapılan sondaj kazısı çalışmalarında da taştan bir bileziği olan kuyu dışında herhangi bir yapı kalıntısına ve bulguya rastlanmaması bu alanın tekkenin avlusu ve haziresi olduğunu doğrular niteliktedir.

Bu bağlamda tümüyle tekkenin ve onun bir parçası olarak türbe ve/veya hazire kısmının restitüsyonu elde edilememekte ve buna bağlı bir restorasyon önerisi de yapılamamaktadır. Ancak alanda mevcut olan sınırlar üzerinden ve bu sınırlara bağlı kalmak zorunluluğu nedeniyle mevcut kabir alanı muhafaza edilerek tümüyle yeni bir açık türbe önerisi getirilmiştir. Mevcut alanın türbeye girilmesine olanak sağlamaması ve uygun bir düzenlemeye imkan vermemesi nedeniyle türbe alanı olan 710 ada 10 parsel ilave olarak aynı adada ve kabrin parseline bitişik bulunan ve muhtemelen tekke alanına ve/veya avlusuna dahil olan, iki sokağın kesiştiği noktadaki 11 numaralı parsel Edirne Valiliği tarafından satın alınmış ve üzerindeki tek katlı yapı yıktırılarak projeye dâhil edilmiş ve türbe için giriş avlusu ve ön bahçe alanı elde edilmiştir (Şekil 8,9,18-24).

Alanda tasarımı yönlendirecek bulguya rastlanmaması nedeniyle tasarım için yönlendirici olması bağlamında Edirne'deki 19. yy'nın ilk çeyreğine ait türbelerdeki Osmanlı mimari üslubunu anımsatan, ancak son derece sadeleştirilmiş ve stilize edilmiş mimari öğeler kullanılmıştır. Malzeme ve yapım tekniğine ilişkin kararlarda dönemin yansıtılması uygun görülmüştür. Sadeleştirme ve stilizasyon, cümle kapısında, kapı ve pencere sövelerinde ve taş duvar üstündeki harpuştalar ile yapının genel kurgusu, biçimlenmesi ve detaylarında izlenebilmektedir. Ayrıca taş duvar yüzeyine açılan pencere boşluklarının boyut, ardışıklık ve düzenleri oldukça sade bir yorumla ele alınmıştır (Şekil 9-24)

Bu bağlamda harim bölümü ve ön avlu olarak iki ayrı bölümden meydana gelen açık türbe yapısı biçiminde bir tasarıma gidilmiştir. Açık türbe yapısının birinci bölümü olan avlu Kâbûlî Baba sokağı ile Çöplüce Hendek sokağının kesiştiği köşede yer almaktadır (Şekil 8,9,18). Avluya iki sokağın birleştiği noktadaki cümle kapısından (Şekil 8,9,19) girilecek biçimde tasarım yapılmış ve duvarla çevrilmiş avlu içindeki bahçeden geçilerek daha üst kotta olan ve avludan bir duvarla ayrılmış, türbe bölümüne ulaşılması hedeflenmiştir (Şekil 8,9,18-24). Türbe ile avluyu ayıran duvarda bir kapı ile avluya bakan pencere dizisi yer almaktadır (Şekil 21-23). İkinci kısım ise Kâbûlî Mustafa Efendi'nin Kabrin'in bulunduğu harim bölümü olup esas türbe/hazirenin bulunduğu alandır. Burada mevcut şahide taşının restorasyonu nun (temizleme/kopan parçaları bir araya getirme/sağlamaştırma) yapılarak muhafaza edilmesi, yok olmuş olan kaide taşının ise dönem örneklerine uygun biçimde yeniden imal edilmesi öngörülmüştür (Şekil 14,24)

Kabrin bulunduğu alanda başkaca gömü olmadığı kazı sonucu ortaya çıksa da muhtemelen bu alan tekkenin haziresidir. Bu nedenle kabrin bulunduğu bölümdeki toprak alanın çimlendirilerek mevcut haliyle olarak bırakılması kararlaştırılmıştır. Hazirenin kuzey kısmında ve kabrin ayakucunda kalan alanda bir ziyaret holü tasarlanmış ve bu alandaki duvara Kâbûlî Mustafa Efendi'nin divanından seçilen şiirlerinden Osmanlıca ve Türkçe dizelerin yazıldığı 2 adet mermer pano konulmuştur (Şekil 23-24).

Yıllardır uygun olmayan malzemelerden yapılma muhdes duvarlarla ve alanı işgal eden yapılarla çevrilmiş olan, içine girme imkanı dahi bulunmayan, harap durumdaki Kâbûlî Mustafa Efendi Türbesi'nin özgün kimliğine yabancı olmayan üslupta, uygun malzeme ve tekniği de içeren, oldukça titizlikle ve detaylı biçimde hazırlanmış bir öneriyle hem türbenin ve sokağın kimliğinin belirginleştirilmesi hem de türbenin kendi vafına uygun hale getirilmesi projenin amacı olmuştur (Şekil 8-16). Kabrin ve avlunun etrafı horasan harçtan yapılma ve taş yüzeyine sıfır derzle geçilen ve üç tarafına ise kabrin görünmesini sağlayan pencereler açılan 60 cm kalınlığında moloz taş duvarla çevrilmiştir. Meyilli olan sokağın eğimine uygun kotlarda inşa edilecek ve çevre yapıların kotlarından oldukça düşük tutulan moloz taş çevre duvarının üzerine 30 cm yüksekliğine ve yatay profilli Süloğlü kireçtaşından yapılma üst kısmı iki yana eğimli ve duvarların üzerine kot farkları da dâhil yatay ve düşeyde çepeçevre dönen bir harpuştta konulmuştur (Şekil 15,20).

Kâbûlî Baba Sokağına bakan ve sokağın meyline uygun olarak yapılması öngörülen güneybatı cephesinde Kâbûlî Efendi'nin kabrinin tam karşısındaki duvar kısmı çevre duvarından biraz daha yüksekte tutularak bu kısma geleneğe uygun olarak dikdörtgen bir niyaz (dua) penceresi açılmıştır. Niyaz penceresinin profilli sövelerinin Süloğlü kireçtaşından yapılması önerilmiştir. Pencerenin üstüne beyaz mermerden Osmanlıca

Celi Sülüs hattıyla yazılacak bir kitabe konulması uygun görülmüştür (Şekil, 10,12,17,18,19,24). Niyaz Penceresi üst kısmında yer alan kitabenin;

" *Rifâi Dergah-ı Şerifin Postnişini iken İrtihal-i dar ı Beka eyleyen eş-Şeyh Kâbüli Mustafa el-Edirnevi er-Rumi-el Hanefi Efendi'nin Kabr-i Şerifidir 1244*" şeklinde olması kararlaştırılmıştır. Yine bu duvar kısmındaki niyaz penceresi sövesi üst kısmı ile harpuşa arasındaki duvar üzerine, geleneğe uygun olarak üzerinde günümüzde türbenin yeniden yapıldığı tarihin yer aldığı *kitabe* konulmuştur. Niyaz penceresinin sövelerine metal parmaklık yerleştirilmiştir (Şekil 17,19).

Kâbüli Baba Sokağına bakan güneybatı cephesinde yer alan niyaz/dua penceresinin sağında ve solunda pahlı söveleri olan Süloğlu kireçtaşından yapılma pencerelerin türbenin bir tülün arkasından bakılıyormuşçasına kısmen görünmesini sağlayacak biçimde olması ve içeriye dışarıdan birilerinin de girmesini engelleyecek biçimde de dar tutulması uygun bulunmuştur Kâbüli Baba Sokağına bakan ve sokağın eğimine uygun olarak inşa edilecek olan bu cephenin en sağındaki kısım olan türbenin güney köşesinde ve sokak kotunun yüksek olduğu kısımdan türbe ana giriş (portal) kapısı açılmıştır (Şekil 9, 16). Türbe ana giriş kapısının söveleri Süloğlu kireçtaşından yapılma olup, kapının kanadı ise metal parmaklık biçiminde tasarlanmıştır (Şekil 18, 9).

Türbe alanının güneydoğu kesiminde yer alan, aynı zamanda komşunun bahçe duvarı ile ortak olan ve türbenin arazi kotunun en yüksek olduğu kısımda bulunması nedeniyle yüksekliği daha düşük tutulan dar kenardaki duvar cephesi ise tümüyle sağır tutulmuştur (Şekil 9,1124). Türbe ile avlu kısmının ayıran duvar kısmı olan kuzey batı cephesinde ise ortasında kare, iki yanında ise dar pencereler bulunan ve pahlı sövelere sahip Süloğlu kireçtaşından yapılma pencere dizisi yer almakta, kare pencereye ise bir metal parmaklık tasarlanarak konulmuştur (Şekil 21-22). Bu duvardan taş söveleri olan ve metal parmaklıktan imal edilmiş bir kapıyla avludan türbe bölümüne geçilmektedir (Şekil 23). Kabrin kuzey yönündeki komşuyla arasında yer alan ve Kâbüli Efendi'nin kabrinin ayak ucundaki holü çevreleyen kuzey kenarı duvarı tümüyle sağır tutulmuş, ayrıca bu duvara Kâbüli Mustafa Efendi'nin divanından Osmanlıca ve Türkçe harflerle şiirlerinden dizelerin yazıldığı 2 adet mermer pano yerleştirilmiştir (Şekil 23-24).

Sokak ve arazideki eğimden dolayı türbenin güneydoğu kesimi üst kotta, kuzeybatı kesimi ise en alt kotta yer almakta olup güneydoğu dar kenarından, kuzeybatı dar kenarına doğru düşen bir eğim söz konusudur (Şekil 10,12,18). Her iki kenar arasındaki kot farkı 150 cm civarındadır. Ayrıca türbe bölümünde kabrin bulunduğu toprak kısım ile ayakucu tarafında kalan taş döşemeli hol arasındaki kot farkından dolayı türbe iç mekanı taş istinat duvarıyla iki farklı kotta çözülmüştür. Kâbüli Mustafa Efendi'nin kabrinin bulunduğu alan ise Kâbüli Efendi'nin kabrinin kotuna uyacak biçimde tek kotta çözülmüştür (Şekil 9,11,24). Türbe içerisinde Kâbüli Efendi kabrinin kible istikametinde, duvara paralel 40 cm x 75 cm ebatlarında doğal taşlarla bir yürüyüş yolu düzenlenerek kabir taşına erişim imkânı sağlanmıştır. Türbenin iç kısmında yürüyüş yolu ve kabir kaidesi dışında kalan alanlar çimlendirilmiştir (Şekil 9,24). Kabrin içerisinde bulunan gövdeleri yaklaşık 75-80 cm çaplı olan iki ağaçtan yol cephesine yakın olanının tehlike arz ettiği çevredeki sakinler tarafından dile getirilmiştir. Edirne Orman Bölge Müdürlüğüne ağaçlarla ilgili yerinde tespit yapılması gerektiği Edirne Valiliği ve Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne iletilmiştir.

Alanda tek özgün bulgu olarak kalmış olan Kâbüli Mustafa Efendi'nin beyaz mermerden olan ve (Şekil 1,7,14) başlığı ile gövdesi arasında çatlak olduğu için ikiye ayrılmış bulunan şahide taşının üzerindeki bitki, yabancı ot, toprak vb. zararlı malzemeler arındırılarak hem suyla hem de mekanik temizlik yapılmıştır. İkiye ayrılmış şahide taşının bütünleştirme işlemi için geri dönüşümlü ve kalıcı bir madde olan Paraloid B72 kullanılmış, ayrıca yüzeyindeki aşınma, çatlama, dökülmeler içinde konsolidasyon (sağlamlaştırma) işlemi yapılmıştır. Paraloid'in B72'nin %3 - %5 oranlarında aseton içinde eritilerek kullanılması uygun görülmüştür.

Günümüzde kaidesi bulunmayan ve yalnızca şahide taşı olan kabir yapısı için restorasyon önerisi kapsamında ve dönem örneklerinden hareketle Marmara mermerinden profilli bir kaide yeniden yapılarak kabrin tümleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Marmara mermerinden yan cepheleri profillerle geçilen 17 cm kalınlığında masif kabir kaidesinin ortasına küçük bir havuzcuk yapılan kabir kaidesi, tesviye edilen toprak üzerine serilen 2-3 numara mıcırdan oluşturulan 5 cm altlık (bloka) üzerine oturtulan Süloğlu kireçtaşından 15-20 cm kalınlığındaki masif temel üzerine oturtmaktadır (Şekil 14,24).

4. SONUÇ

Onsekizinci yüzyılın ikinci yarısı ve 19. yy'ın ilk yarısında Edirne'nin önemli şahsiyetlerinden olduğu bilinen şair ve hattat Şeyh KabüliMustafa Efendi'nin semahane yaparak Kabüli Dergâh-ı şerifi'ne

dönüştürdüğü kendi evinin, şeyhin vefatını müteakip zaman içerisinde harap duruma düştüğü, İkinci Ordu-yı Hümâyûn müşiri vekili Mahmûd Hamdi Paşa tarafından yapılan arz ile II. Abdülhamid Han tarafından 1892 tarihinde onarımının yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Alanın Cumhuriyetin ilk yıllarında (1930) Vakıflar Umum Müdürlüğüne satılığa çıkarılarak özel mülkiyete geçtiği saptanmıştır. Özel mülkiyete geçişi müteakip kabir/hazire bölümü dışında kalan ev ile tekkeye ait diğer kısımların (semahane) yıktırılarak konut(lar) yapıldığı anlaşılmaktadır. Kabûli Mustafa Efendi'nin kabrinin de (hazire) yer aldığı tekkenin çok küçük bir kısmının ise 1961 yılında Kabûli Baba Vakfı adına tapuya işlenerek, Vakıflar Genel Müdürlüğü kontrolüne geçtiği görülmektedir. Kabrin, çevrede yaşayanlar ve muhtemelen Edirne halkının büyük bir kısmı tarafından unutulmayarak yaşatılması toplumsal hafızanın güçlü biçimde sürdürüldüğünü göstermektedir. Kabrin bulunduğu alanın yine kamusal ilgiyle 2014 yılında tescil edilmesi gecikmeli de olsa olumlu bir karardır. Bu bağlamda tescilin yapılmasının hemen ardından kamusal ilginin korumacılık yönünde devam ederek kabir için koruma - yenileme projesi hazırlamak üzere teşebbüse geçmesi de hem olumlu bir gelişme hem de kamusal idarelerin korumacılık yönünde ulaştıkları seviyeyi göstermesi bakımından ilginçtir. Yapılan projenin tüm taraflarca desteklenerek Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından kısa sürede başarılı biçimde uygulanması, korumacılık ve kent tarihinin hafızasının yaşatılması adına oldukça olumlu bir tutumu yansıtmaktadır. Ayrıca projenin uygulanmasını müteakip, bulunduğu çevrede bir canlanma yarattığı ve bu durumun emlak değerlerine de yansıdığı ilgililerce ifade edilmiş olup, bu tür koruma çabalarının çevrenin kimlik ve niteliğine olumlu katkı yaptığı savlarını doğrulamaktadır.

Teşekkür: Bu proje 2015 yılında Edirne Valiliği ile Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Döner Sermayesinin işbirliği doğrultusunda Yard. Doç. Dr. İsmet Osmanoğlu tarafından kamusal hizmet kapsamında karşılıksız (meccanen) yapılmıştır. Projenin hayata geçirilmesi konusunda büyük çaba sarfeden dönemin Edirne Valisi Sn. Dursun Ali Şahin'e, projenin yapımını gerçekleştiren Edirne Vakıflar Bölge Müdürü Sn. Osman Güneren'e, projenin geliştirilmesi esnasında destekleriyle ve görüşleriyle katkı yapan başta Kültür ve Turizm Bakanlığımıza bağlı tüm kurum ve yetkililer olmak üzere Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun değerli üyelerine, Kurul Müdürü Sn. Yusuf Şamiloğlu ve ilgili personellere, hem alandaki kazıyı gerçekleştiren hem de alanın tescil edilmesi için girişimleri başlatan Edirne Müzesi Müdürü Sn. Hasan Karakaya ile müze müdürlüğü yetkililerine teşekkürü bir borç bilirim.

KAYNAKÇA

- Ahmed Bâdi Efendi, Riyaz-ı Belde-i Edirne, 20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si, Haz: N. Adıgüzel; R. Gündoğdu, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayını, No: 148, Mayıs 2014, s.174-175)
- EVİKTM, (2013). Edirne Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün, 22.10.2013 tarih ve 2871 sayılı yazısı (Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne gönderilen)
- EKVKBM, (2014). Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 19.02. 2014 tarih ve 1536 sayılı kararı.
- EKVKBM, (2015). Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 13. 07. 2015 tarih ve 2745 sayılı kararı.
- EKVKBM, (2016). Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 28. 03. 2016 tarih ve 3052 sayılı kararı.
- EMM, (2015). Edirne Müze Müdürlüğü, 03.08.2015 tarih ve 756 dosya no'lu kazı raporu.
- Kırboğa, M. A., (1974). Kâmûsu'l Kütüb Ve Mevzuâtı'l Müellefât, Konya:Yeni Kitap Basımevi
- Meriç, R. M., (2013). Şehrin Hüznü: Edirne'nin Tarihi Ve Mimari Eserleri Hakkında, Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları
- Peremeci, O. N., (1940). Edirne Tarihi, İstanbul: Edirne Ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu,
- Seçkin, N. (1971). Edirne Evliyâları, İstanbul:Ülkü Yayınevi, 1971, s. 18-19.
- Tosyavîzâde Dr. Rıfat Osman, (2013). Edirne Rehnümâsı, Haz. Ratip Kazancıgil, Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2013
- Osmânzâde Hüseyin Vassâf, Sefine-î Evliyâ, haz.: M. Akkuş, A. Yılmaz, İstanbul:Kitabevi
- VGM, (2015). Vakıflar Genel Müdürlüğü, Tapu Kaydı. Edirne Merkez, Meydan Mahallesi, ada:710, parsel:10, yüzölçümü:72.66 m2, niteliği: içinde makberi müstemil arsa, mülkiyet: Kabûli Baba Vakfı, edinme tarihi: 03.05.1961, zemin no:22128350, cilt:6, sayfa:518, (21.05.2015 tarihli TAKBİS verisi)

ŞEKİLLER:

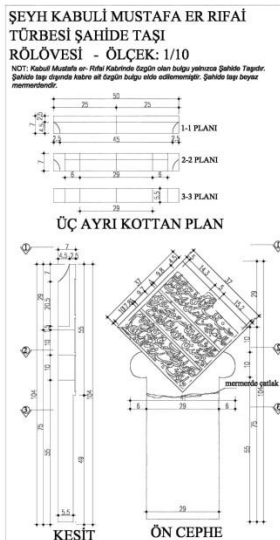
Şekil 1. Kâbüli Mustafa Ef. Özgün Şahide Taşı, Şekil 2. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi Rölöve Planı, 2015
İ. Osmanoğlu, Haziran 2015

Şekil 3-4. Kâbüli Baba Sokağından Muhdes Türbe Cephesi, İ. Osmanoğlu, Haziran 2015

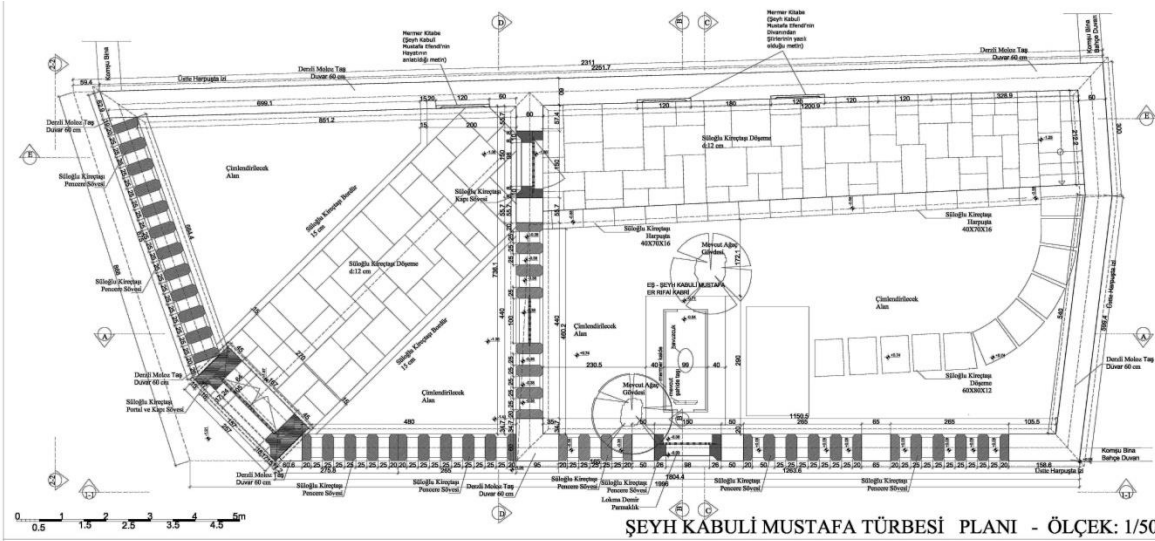
Şekil 5-6. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi İç Kısımdan Resim, Solda Muhdes Yapı, Kâbüli Efendi Kabri ve Özgün Şahide Taşı ile Muhdes Duvarlar, İ. Osmanoğlu, Haziran 2015

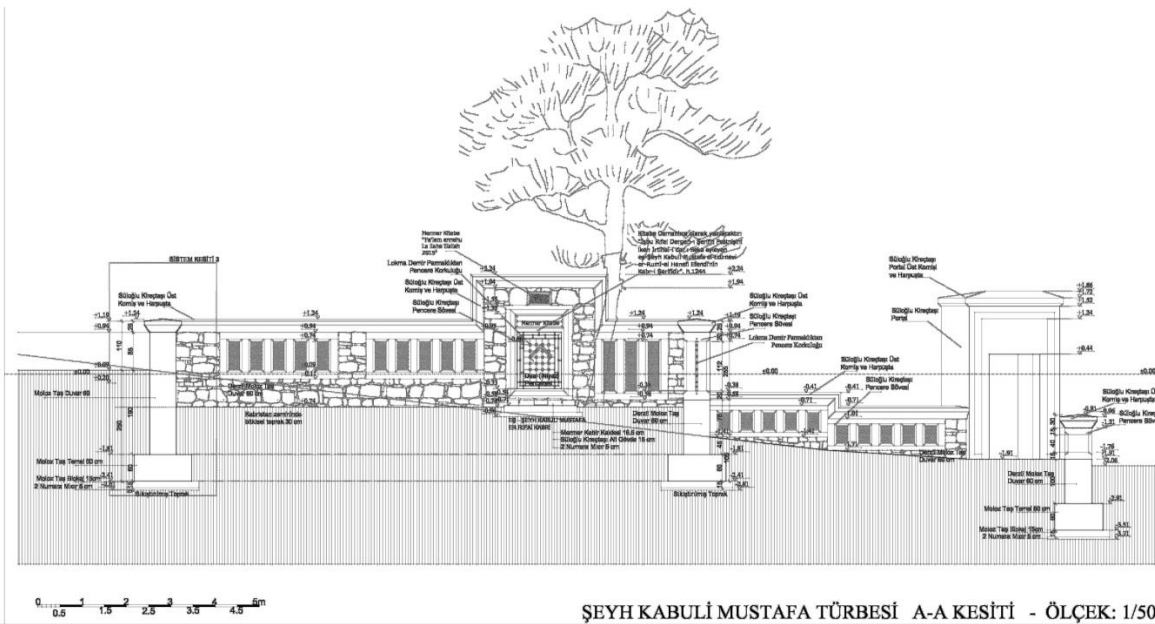
Şekil 7.

Şahide Taşı Rölövesi

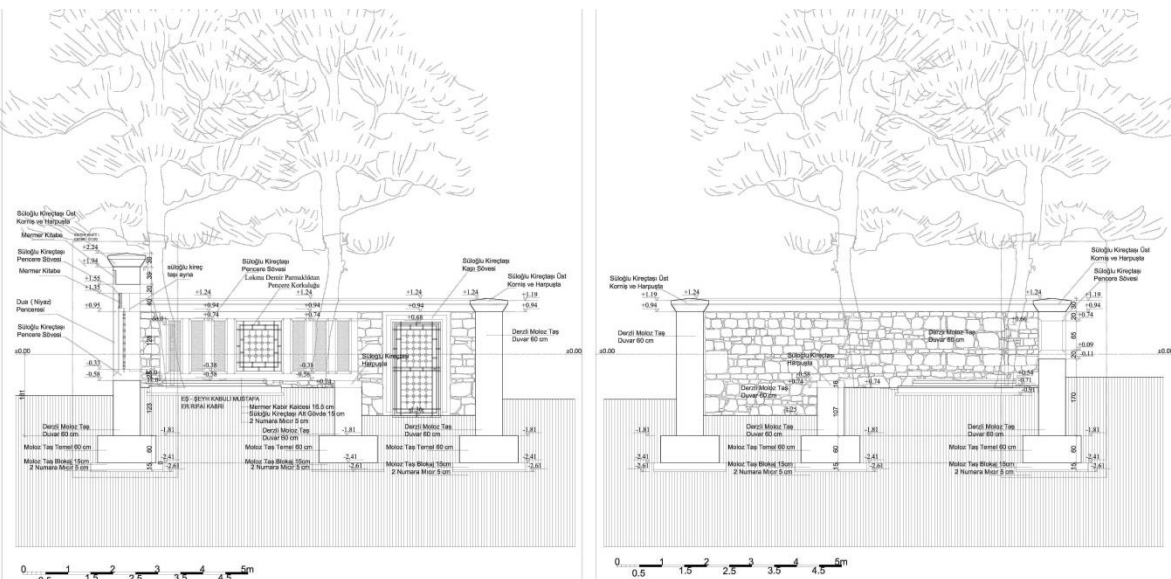
Şekil 8. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, Vaziyet Planı

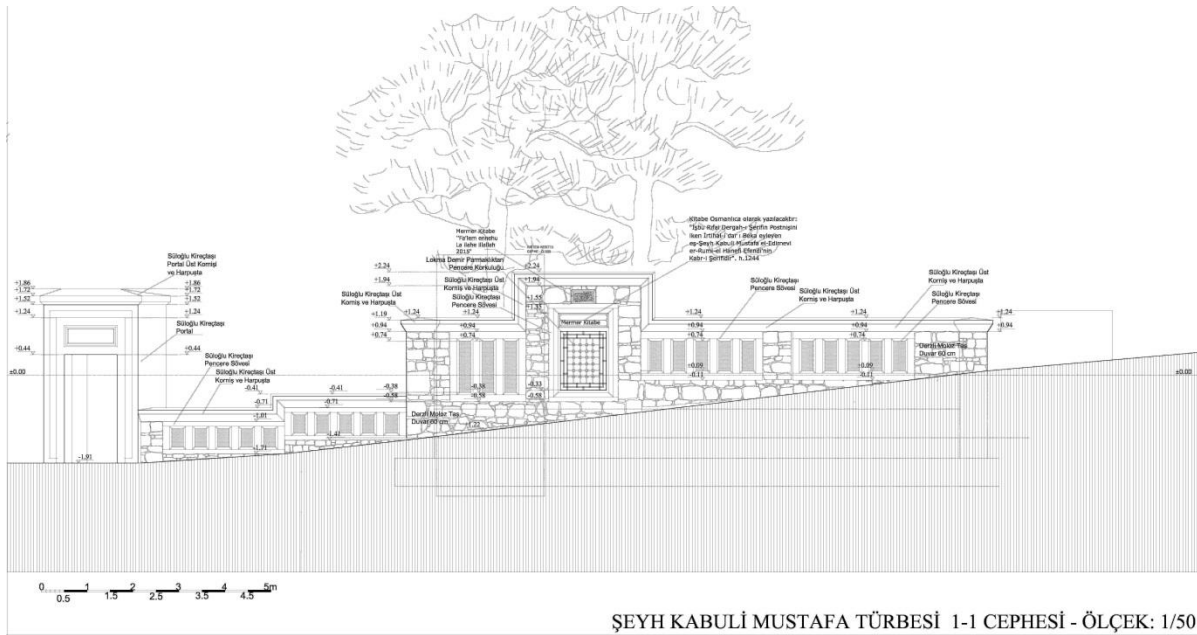
Şekil 9. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, Plan

Şekil 10. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, A-A Kesiti

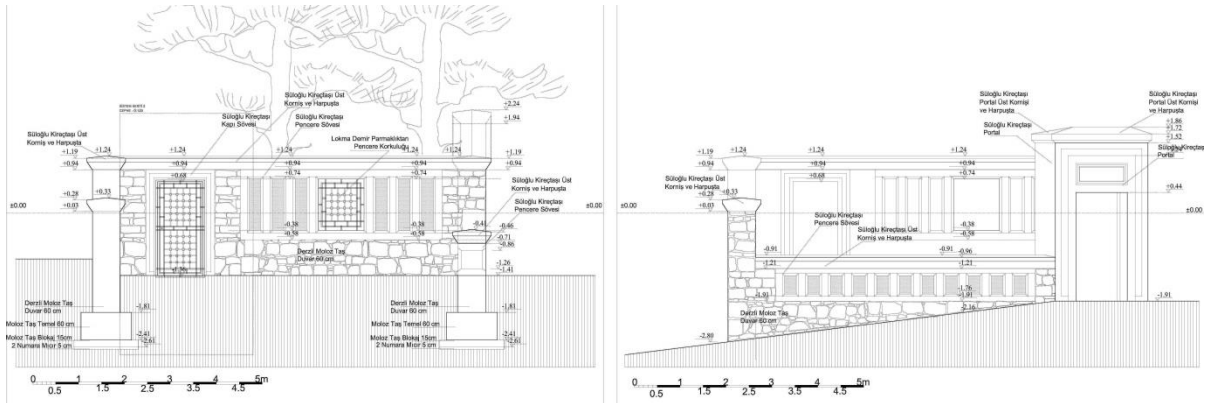

Şekil 11. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, B-B / C-C Kesitleri

ŞEYH KABULİ MUSTAFA TÜRBESİ 1-1 CEPHESİ - ÖLÇEK: 1/50

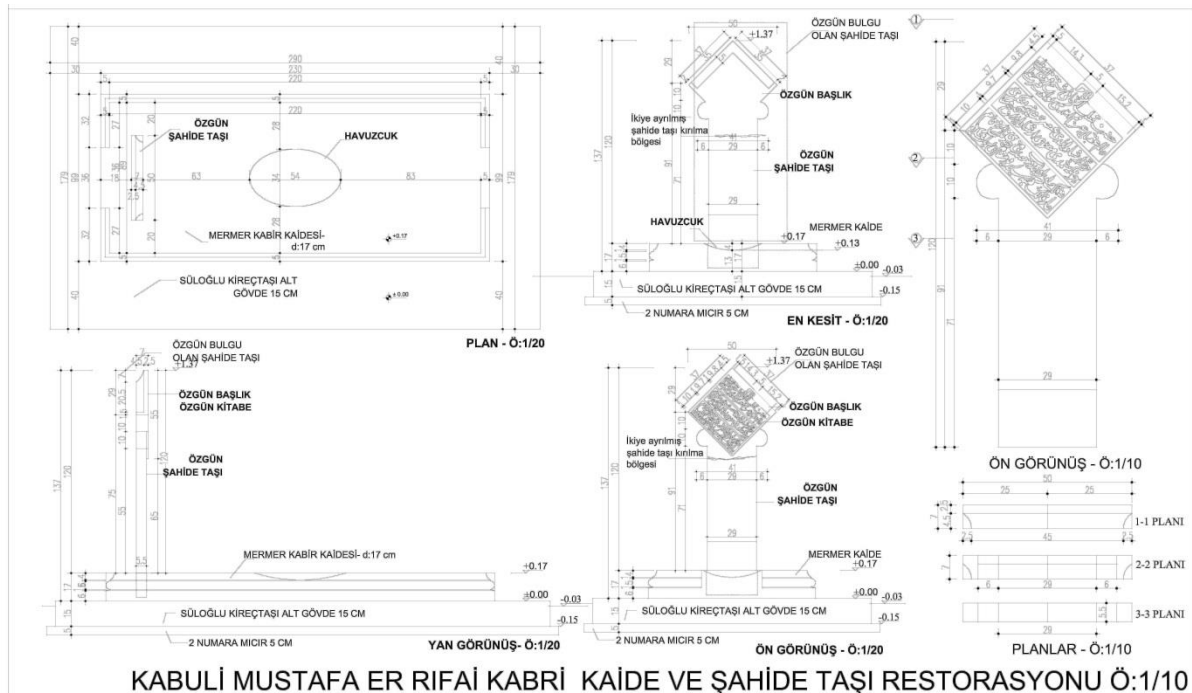
Şekil 12. Kâbüî Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, 1-1 Cephesi

ŞEYH KABULİ MUSTAFA TÜRBESİ D-D KESİTİ - ÖLÇEK: 1/50

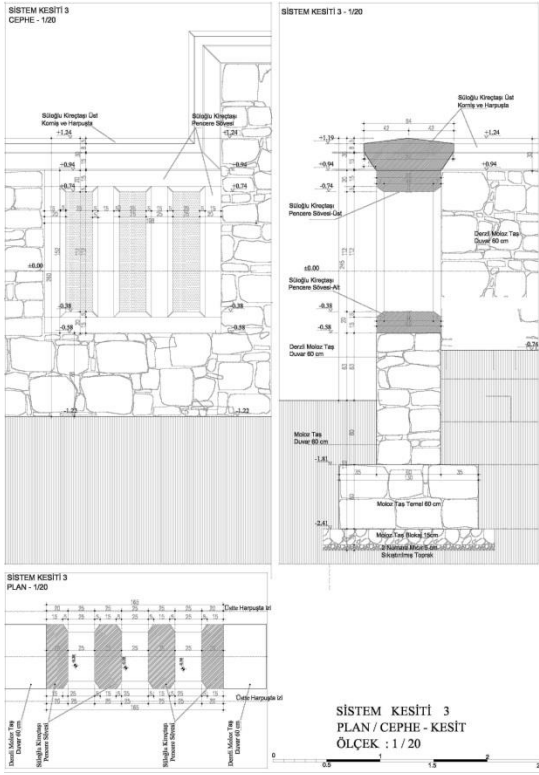
ŞEYH KABULİ MUSTAFA TÜRBESİ 2-2 CEPHESİ - ÖLÇEK: 1/50

Şekil 13. Kâbüî Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, D-D Kesiti ve 2-2 Cephesi

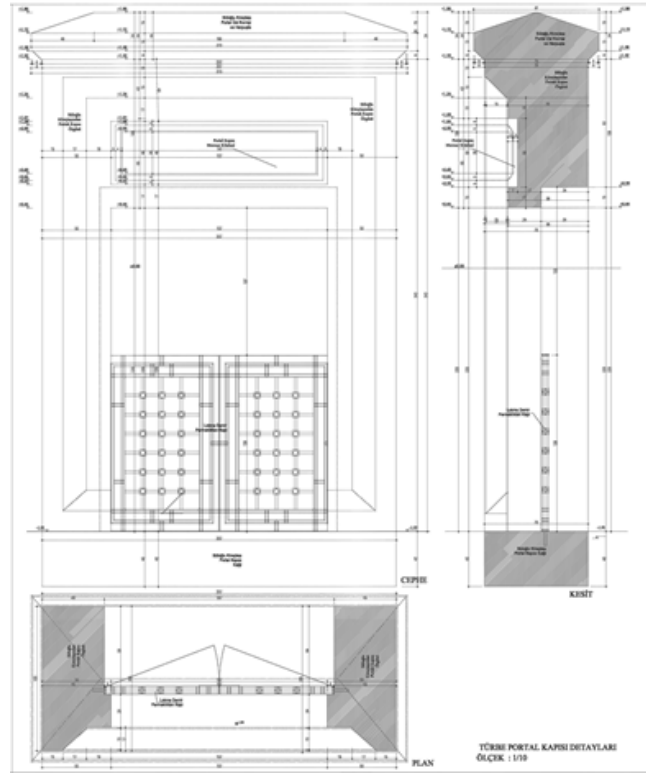

KABULİ MUSTAFA ER RIFÂİ KABRİ KAİDE VE ŞAHİDE TAŞI RESTORASYONU Ö:1/10

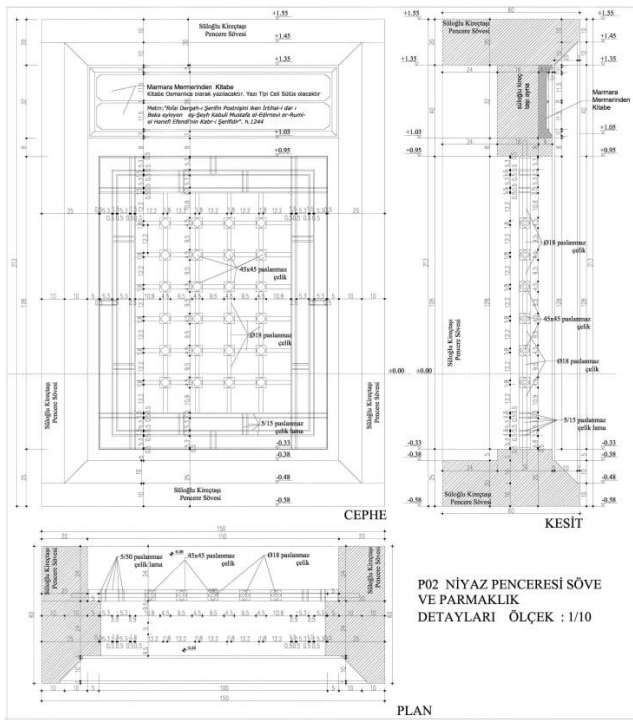
Şekil 14. Kâbüî Mustafa Efendi Türbesi Kabir Kaidesi ve Şahide Taşı Restorasyonu Projesi

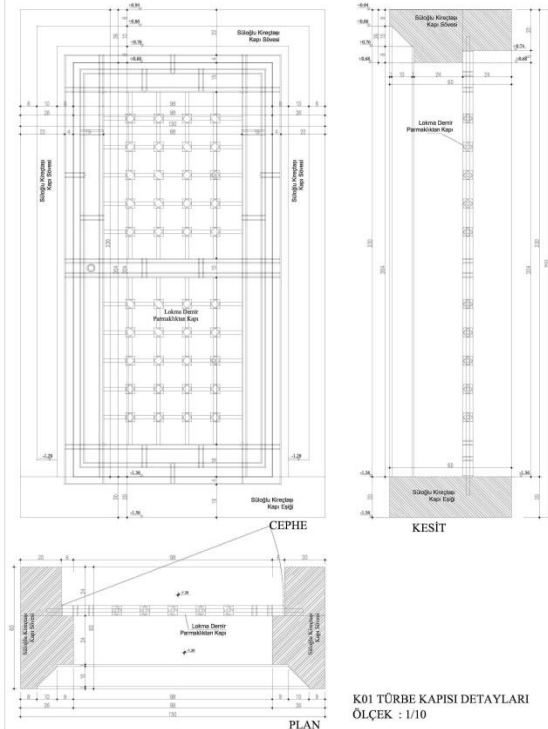
Şekil 15. Kâbü'lî Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, Moloz Taş Duvar – Pencere Detay

Şekil 16. Kâbü'lî Mustafa Efendi Türbesi Koruma Projesi, Türbe Avlusu Portal Detay

Şekil 17. Kâbü'lî Mustafa Efendi Türbesi Niyaz Penceresi ile Türbe Harim Kısmı Kapısı Detay

K01 TÜRBE KAPISI DETAYLARI
ÖLÇEK : 1/10

Şekil 18. Kâbüî Mustafa Efendi Türbesi Uygulama Sonrası Dış Cephe Fotoğrafları, 2019

Şekil 19. Kâbüî M. Efendi Türbesi Uygulama Sonrası Avlu Portal Kapısı ve Niyaz Penceresi, 2019

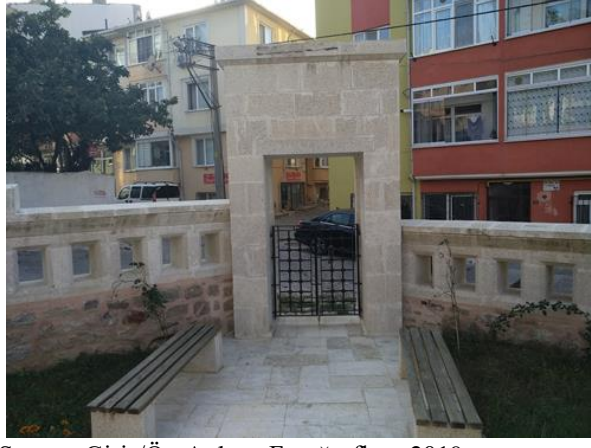

Şekil 20. Kâbûlî Mustafa Efendi Türbesi Uygulama Sonrası Dış Duvarları ve Pncereleri, 2019

Şekil 21. Kâbûlî Mustafa Efendi Türbesi Uygulama Sonrası Giriş/Ön Avlusu, 2019

Şekil 22. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi Uygulama Sonrası Giriş/Ön Avlusu Fotoğrafları, 2019

Şekil 23. Kâbüli Mustafa Efendi Türbesi Uygulama Sonrası Harim Kapısı ve Kabuli'nin Şiirlerinden Bir Kısımın Yazılı Olduğu Mermer Levha, 2019

Şekil 24. Kâbüî Mustafa Efendi Türbesi Uygulama Sonrası Harim Kısmı ile Kabir Şhide ve Kaidesi, 2019